

**Probleeminventarisatie voor de
aanwezigheid van conventionele
explosieven in het onderzoeksgebied
'SVO sportvelden' te Ooij**

Oktober 2007

Copyright 2007. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de houders van het auteursrecht. De opdrachtgever mag voor intern gebruik duplicaten maken.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	Pagina 4
1.1 Algemeen.....	Pagina 4
1.2 Aanleiding voor de probleeminventarisatie.....	Pagina 4
1.3 Doel van de probleeminventarisatie.....	Pagina 5
1.4 Werkwijze.....	Pagina 5
2. De probleeminventarisatie.....	Pagina 7
2.1 De Duitse inval tussen 10 en 15 mei 1940.....	Pagina 7
2.2 De bezettingstijd tussen 15 mei 1940 en 17 september 1944...	Pagina 8
2.3 De periode tijdens en na de officiële bevrijding in september 1944.....	Pagina 9
2.4 Luchtfotoanalyse.....	Pagina 12
2.5 Mijnevelden.....	Pagina 16
3. Leemten in kennis.....	Pagina 18
4. Conclusie uit de probleeminventarisatie.....	Pagina 19
5. Advies.....	Pagina 21
6. Overzicht van gehanteerde bronnen.....	Pagina 22

Bijlagen:

- Overzichtskaart van onderzoeksgebied SVO sportvelden te Ooij
- Archiefstuk 'Overzicht oorlogshandelingen in de Ooij'

Auteur	Ter verificatie	Ter vrijgave
A. van Hoeven (Historicus)	Drs. T. Kleuters (Historicus)	Ing. F.G. Pas (Directeur)

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Op een onbekend aantal plaatsen in Nederland liggen nog bommen en andere munitie uit de Tweede Wereldoorlog. Ruim zestig jaar na dato worden nog dagelijks bij grond-, water- en wegwerkzaamheden conventionele explosieven aangetroffen. Sinds de Tweede Wereldoorlog bevinden zich nog altijd duizenden explosieven in de grond en onder water.

Volgens mondiale, militaire inschatting is van al het materieel dat gedurende de Tweede Wereldoorlog verschoten of afgeworpen is, ondergronds 10% en onder water 15% niet tot ontploffing gekomen. Wanneer deze conventionele explosieven bij werkzaamheden worden gevonden, leveren deze gevaar op voor de publieke veiligheid. Daarnaast vormen deze vondsten een zware belasting voor het milieu.

1.2 Aanleiding voor de probleeminventarisatie

Omdat er momenteel geen duidelijk beeld bestaat van de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied 'SVO sportvelden te Ooij' heeft de Explosive Clearance Group (ECG) getracht om in opdracht van de Oosterpoort Woningcombinatie relevante oorlogshandelingen voor het onderzoeksgebied te achterhalen.

Reden voor dit onderzoek is het feit dat er op de locatie waar zich nu voetbalvelden bevinden woningbouw met bijbehorende infrastructuur zal worden gerealiseerd. Op de gronden die op dit moment braak liggen zal een sportcomplex worden gebouwd.¹

Voor een overzicht van het exacte onderzoeksgebied wordt verwezen naar de eerste bijlage van deze rapportage.

¹ Opdrachtbrief van Oosterpoort Woningcombinatie aan ECG, 28-9-07

1.3 Doel van de probleeminventarisatie

Het doel van de probleeminventarisatie is om relevant historisch feitenmateriaal te verzamelen en ordenen, om vervolgens met deze informatie antwoord te geven op de volgende twee kernvragen:

- Is er sprake van een feitelijke aantoonbaar verhoogd risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied?
- Wat is de verschijningsvorm van de vermoede explosieven? Met andere woorden: zijn er feitelijke aanwijzingen dat er explosieven zijn afgeworpen, verschoten, neergelegd, gedumpt etc.?

Omdat de probleeminventarisatie een belangrijke input vormt voor de eventuele probleemanalyse is het van belang dat de inventarisatie grondig en zo objectief mogelijk wordt uitgevoerd. Om deze reden worden zowel probleeminventarisaties als probleemanalyses bij ECG uitgevoerd door een historicus en worden de onderzoeksresultaten beoordeeld door een deskundige in het Opsporen van Conventionele Explosieven (senior OCE-deskundige).

1.4 Werkwijze

Om antwoord te kunnen geven op de vraag of er bij werkzaamheden in het onderzoeksgebied conventionele explosieven aangetroffen kunnen worden, is deze inventarisatie gebaseerd op landelijke en regionale literatuur, verschillende archieven en nationale luchtfotocollecties. Met behulp van dit bronnenmateriaal wordt nagegaan welke oorlogshandelingen tijdens de bezettingsdagen in mei 1940, de bezettingsjaren 1940-1944 en tenslotte het definitieve einde van de oorlog in mei 1945 hebben plaatsgevonden en wat deze voor betekenis hebben op de kans op het aantreffen van explosieven in het onderzoeksgebied. Wanneer het onderzoeksgebied onderhevig is geweest aan oorlogshandelingen kan een overzicht worden opgesteld van de verschijningsvorm van de vermoede explosieven.

Wanneer uit het bronnenmateriaal belangrijke feiten of conclusies naar voren komen, wordt met behulp van voetnoten een verwijzing gegeven naar de betreffende passages zodat alle gegevens desgewenst controleerbaar zijn. Tevens wordt aan het eind van de rapportage een overzicht gegeven van het geraadpleegd bronnenmateriaal.

2 De probleeminventarisatie

Om zo nauwkeurig mogelijk na te kunnen gaan of het onderzoeksgebied 'SVO sportvelden te Ooij' ten tijde van de Tweede Wereldoorlog te maken kan hebben gehad met oorlogshandelingen, wordt er in de beschrijving een indeling gemaakt tussen de bezetting in mei 1940, de bezettingsjaren 1940-1944 en de periode tot aan de nationale bevrijding in mei 1945.

2.1 De Duitse inval tussen 10 en 15 mei 1940

Bij de Nederlandse verdediging tegen de dreigende Duitse invasie, rekende het Nederlandse opperbevel niet op een eventuele overwinning op de oosterbuur. De Nederlandse tactiek werd uitgevoerd met het doel om de Nederlandse Regering niet in handen van de Duitsers te laten vallen en naar het veilig geachte Londen te sturen. Om dit te bewerkstelligen werden de meeste Nederlandse troepen rondom Den Haag, Rotterdam en Utrecht (de Vesting Holland) gestationeerd. Om de dreigende opmars te kunnen vertragen, werden de Peel-Raamstelling, de Maaslinie en de IJssellinie opgeworpen. Deze linies werden bewapend met zogenaamde kazematten (lichtbewapende bunkers) en wegversperringen. Wanneer de Duitse opmars niet langer weerstand geboden kon worden, hadden de Nederlandse strijdkrachten de opdracht om bruggen over de rivieren en kanalen op te blazen en zich richting het westen terug te trekken.

In de nacht van 10 mei 1940 vielen de Duitse troepen Nijmegen vanuit Groesbeek en Berg en Dal binnen, en dus niet vanaf de overkant van de Waal. Eenmaal bij rivier de Waal aangekomen, werden de Duitse troepen geconfronteerd met de Nederlandse verdediging die hen vanuit bunkers in Lent beschoten. Na een dag van wederzijdse beschieting trok het Nederlandse leger terug richting Arnhem.

Er is weinig bekend over de bezetting van de Ooij. Aangezien de Duitse troepen vanuit de hoek van Berg en Dal de grens over kwamen, gingen ze langs de Ooij.

Daaruit kan worden opgemaakt dat de Ooij niet of nauwelijks verdedigd is en zonder gevechten in de handen van de Duitsers is gevallen.

2.2 De bezettingstijd tussen 15 mei 1940 en 17 september 1944

Het vergissingbombardement van 22 februari 1944 geeft aanleiding om het onderzoeksgebied nader te onderzoeken. Op 22 februari 1944 werd Nijmegen getroffen door een omvangrijk Geallieerd bombardement. Aangezien het gebied wat gebombardeerd is tamelijk groot is, is er ook gekeken of het onderzoeksgebied bij dit bombardement betrokken is geweest.

Uit literatuur blijkt dat het bommenspoor als volgt omschreven kan worden:

“Het begon met een aantal splinterbommen ten noordoosten van de Waalbrug en vervolgde zijn weg door de weilanden van de Ooijpolder, via het Kelfkensbos de stad in. Getroffen werden vooral: Burchtstraat, Oude Stadsgracht, Pauwelstraat, Ziekerstraat, Broerstraat, Korte Molenstraat, Molenstraat, Zeigelbaan, Oude Varkensmarkt, Houtstraat, Grote Markt, Stikke Hezelstraat, Augustijnenstraat, Bloemerstraat, Doddendaal, Kroonstraat, Achter Valburg, Parkdwarsstraat, Kronenburgerpark, Kronenburgersingel, Spoorstraat, Nieuwe Marktstraat, Van Schaeck Mathonsingel, Stationsplein, Krayenhofflaan en Molenweg.”²

De Ooijpolder wordt in deze tekst wordt genoemd als gebied dat getroffen is door het bombardement. De vermelding ‘de Ooijpolder’ is echter niet specifiek genoeg om dit als concrete aanwijzing voor een verhoogd risico in het onderzoeksgebied te beschouwen.

² Janssen, Bart; *De pijn die blijft: ooggetuigenverslagen van het bombardement van Nijmegen op 22 februari 1944* (Amsterdam 2005), p.22-23

2.3 De periode tijdens en na de officiële bevrijding in september 1944

Wat nu volgt is het verslag van de oorlogshandelingen tijdens en na de bevrijding van de Ooij.

Na de invasie van Normandië op zes juni 1944, kreeg de Geallieerde opmars na een aantal maanden te kampen met de nadelen van te lange aanvoerlijnen van materieel, mankementen aan transportmiddelen en tekorten aan brandstoffen.³ Om de logistieke problemen op te lossen en de Geallieerde opmars naar Duitsland niet verder te laten stagneren, werd door de legerleiding een tweede invasie gepland: operatie Market Garden.

Zoals de naam al doet vermoeden, bestond operatie Market Garden uit twee delen:

1. **Market:** Luchtlandingstroepen zouden bij Brabantse waterwegen, de Rijn, Maas en Waal worden gedropt. Voor deze operatie zette de legerleiding de Amerikaanse 101ste divisie in bij Son en Veghel, de Britse en Poolse luchtlandingsdivisies ten westen van Arnhem en tenslotte de Amerikaanse 82ste divisie bij Grave, Overasselt en Groesbeek.
2. **Garden:** In navolging van de luchtlandingstroepen, zouden de grondlegers de lijn Valkenswaard – Arnhem volgen en zodoende een brede corridor vormen, waarlangs de opmars naar Duitsland eenvoudiger en zonder lange aanvoerroutes van materieel plaats zouden kunnen vinden.⁴

Na de bevrijding van de omgeving van Nijmegen medio september 1944 was het niet gedaan met het oorlogsgeweld. Aangezien de slag om de verkeersbrug bij Arnhem onsuccesvol was verlopen, waren de Geallieerde troepen gedwongen om zich richting Nijmegen terug te trekken, waardoor Nijmegen en omgeving ongewild frontgebied werd.

³ Korthals Altes, A., Margry, K. (e.a), *September 1944: Operation Market Garden* (Weesp 1984), p.13

⁴ Ibidem, p.14

Op 20 september trokken de All Americans van de 82^e Airborne Divisie in de richting de Ooij, waar zij tegenstand ondervonden van verschillende Duitse eenheden. Tijdens deze gevechten is de Ooij beschoten en gebombardeerd.⁵ Daarnaast is bekend dat in januari 1945 Duitse soldaten de Ooijse Bandijk hebben vernield en het achterliggende land hebben geïnnundeerd.^{6 7} Verder er zijn enkele beschrijvingen bekend van bewoners, deze zijn van voor de evacuatie op 3 oktober.

“But... now our turn has come to take refuge in the very same cellars! Farmhouses are burning, lighting the sky like huge torches. Shells strike home and hit some villagers. One bomb and two families are gone.”⁸

Een ander fragment is het volgende:

“De nacht van 26-27 september was een nacht van verschrikkingen, om zeven uur waren de vliegtuigen reeds in de lucht en de lucht was verlicht van de brandbommen die in de hele omgeving verspreid werden.”⁹

Deze twee bronfragmenten zijn het meest concrete wat we voor de Ooij uit deze periode kunnen op maken. Van de periode na 3 oktober is niet veel bekend. Dit onder andere als gevolg van de evacuatie.

Uit gevechtsverslagen van een betrokken Duitse parachutist is een kaart naar voren gekomen over de situatie in de Ooijpolder in die periode.

Op de kaart valt duidelijk te zien waar de grens ligt tussen Amerikaans en Duits veroverd gebied. Uit de verslagen wordt duidelijk dat de gevechten zich vooral rond

⁵ Gemeentearchief Ubbergen 1936-1985, Landsverdediging archiefnummer 2344, overzicht oorlogshandelingen in de Ooij

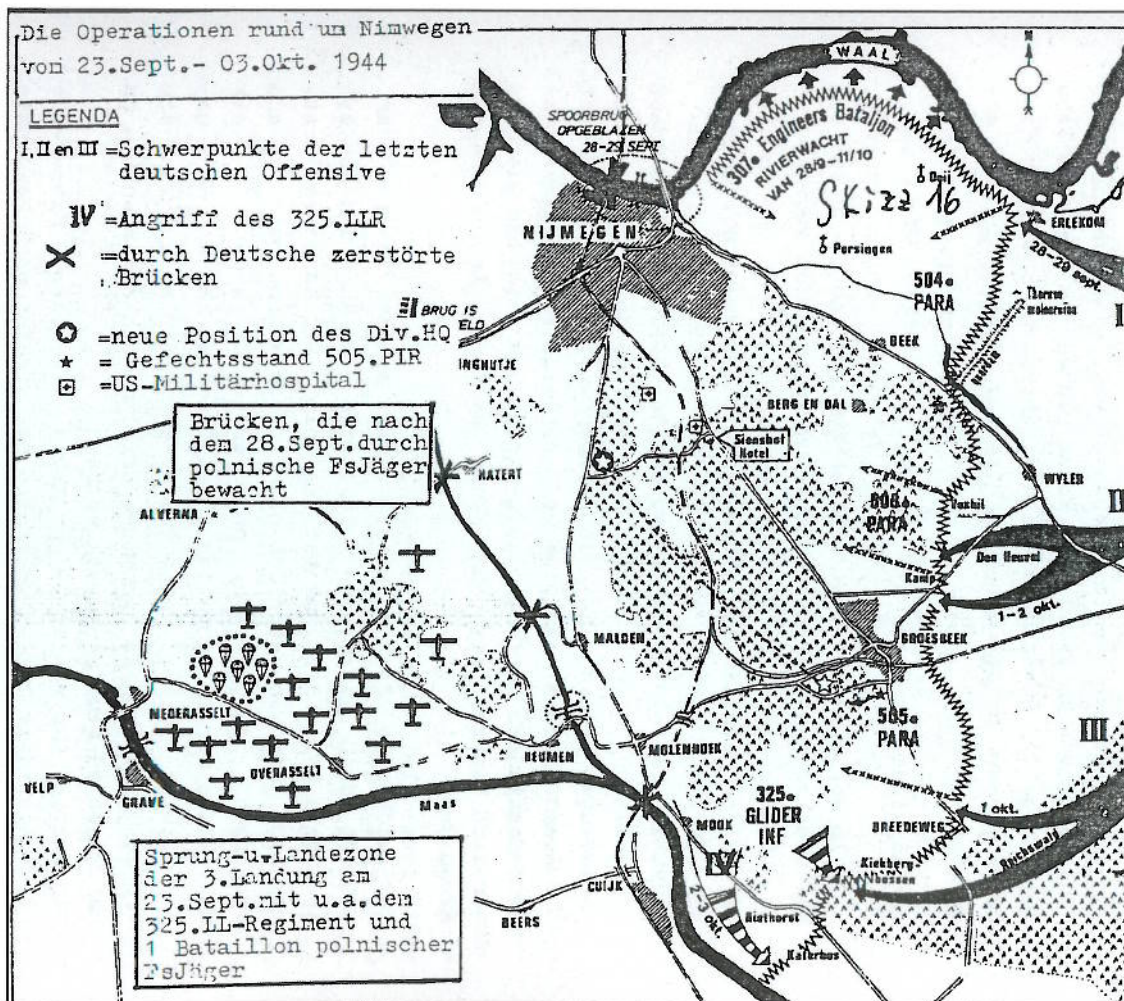
⁶ Geïnnundeerd: met opzet land onder water zetten met als doel tegenstanders te vertragen.

⁷ www.noviomagus.nl

⁸ Van Boldrik, Margot, *Ubbergen in de frontlinie 1944-1945* (Nijmegen 1981)

⁹ Gemeentearchief Ubbergen 1936-1985, Landsverdediging archiefnummer 2344, overzicht oorlogshandelingen in de Ooij

de Thornse Molen concentreren. De Ooij heeft het grootste deel van de gevechten in Amerikaanse handen doorgebracht.¹⁰

Kaart van Ooijpolder op 23 september 1944¹¹

¹⁰ Bliss, Heinz, *AchtungEinschlag, Fallschirm-Artillerie im Kampf um Paris, Mons, Nymegen, Graudenz und Weichselmündung* (Witzenhauzen 1987)

¹¹ Bliss, Heinz, *AchtungEinschlag*, (Witzenhauzen 1987)

2.4 *Luchtfotoanalyse*

In een poging om de voorgaande beschrijvingen te concretiseren is in deze probleeminventarisatie gebruik gemaakt van nationale luchtfotoarchieven die beschikking hebben over foto's ten tijde van de Tweede Wereldoorlog door het Britse Royal Airforce (RAF) van het gebied gemaakt zijn. De foto's zijn geanalyseerd op verdachte locaties door middel van het markeren van bodemverstoringen die duiden op mogelijk aanwezige (bom-)inslagen of militaire stellingen als luchtafweergeschut of schutterputten.

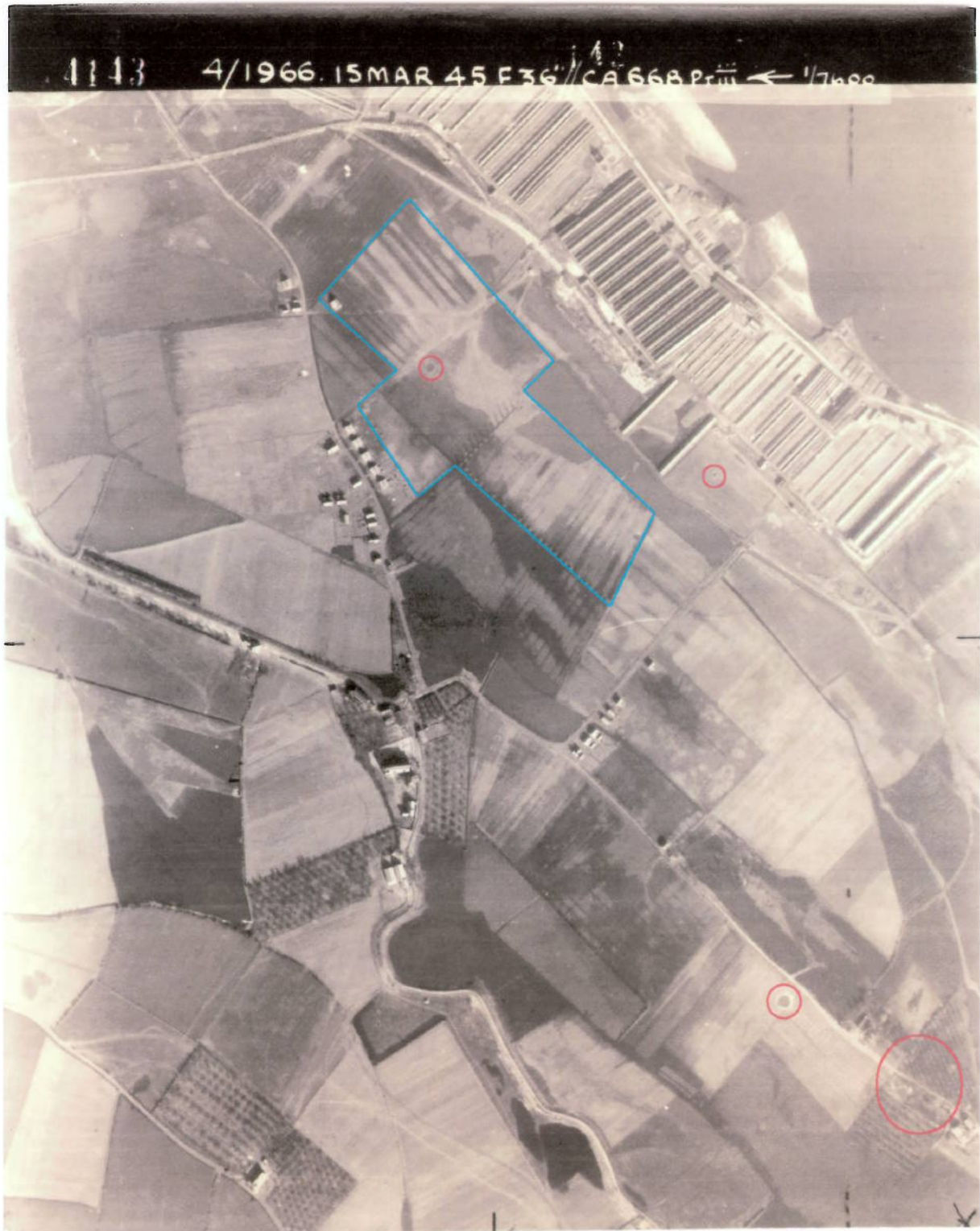
Het onderzoeksgebied is op de foto's in het blauw omlijnd. In de gebieden die in het rood zijn omcirkeld zijn bodemverstoringen te zien die zouden kunnen duiden op militaire activiteit

Originele luchtfoto van 12 september 1944

Originele luchtfoto van 15 maart 1945

Originele luchtfoto van 15 maart 1945

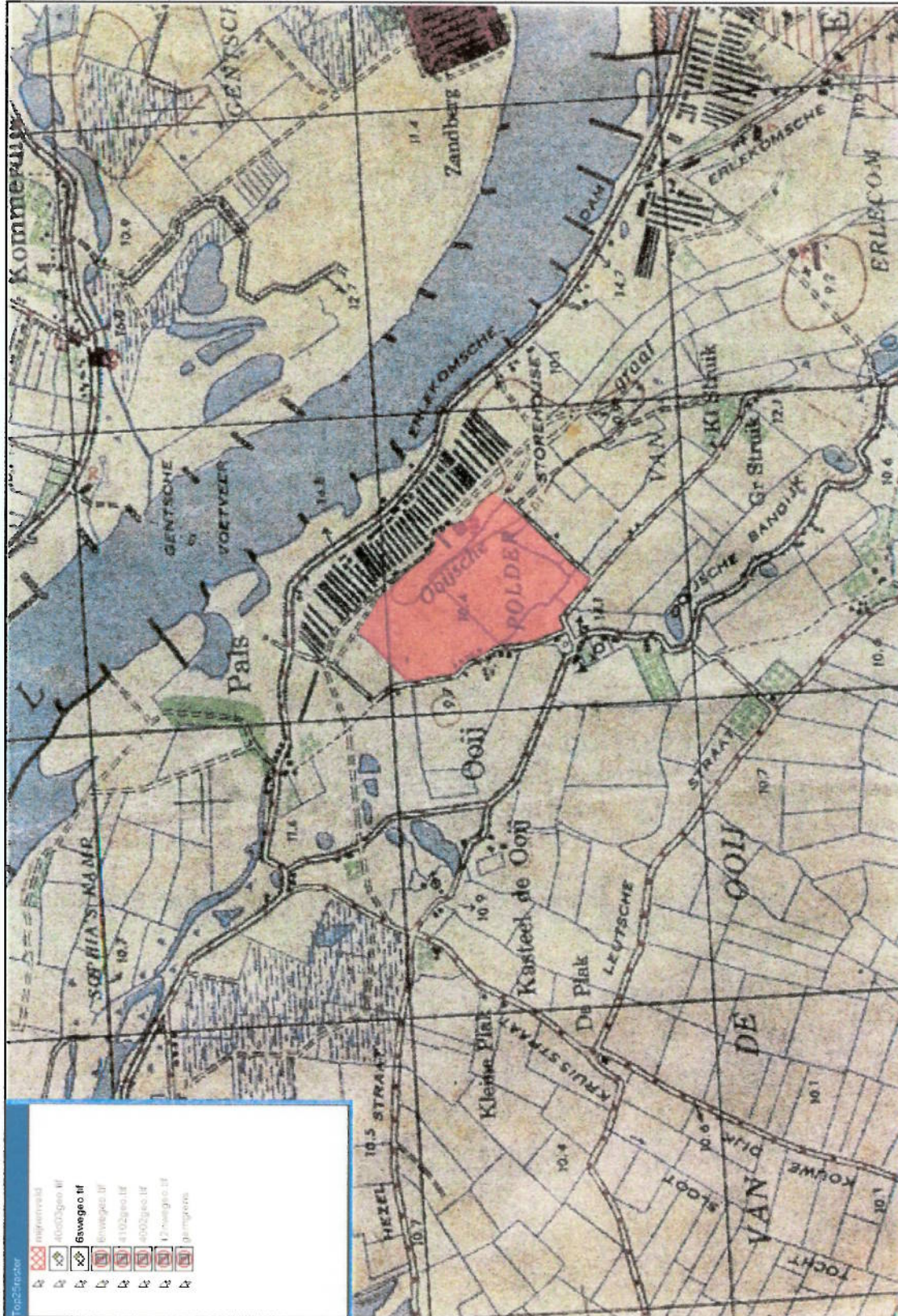
De conclusie die uit de bestudering van de luchtfoto's getrokken kan worden is dat er militaire activiteit is geweest in het onderzoeksgebied. Het roodomcirkelde gebied in het onderzoeksgebied op de laatste twee foto's is hoogstwaarschijnlijk de locatie van een FLAK-stelling (luchtafweergeschut) geweest. Naarmate de Geallieerde troepen naderden gebeurde het vaker dat Duitse troepen munitie bij dit soort stellingen dumpen.

Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er een verhoogd risico bestaat op het vinden van munitie op de onderzoekslocatie.

2.5 Mijnenvelden

Om na te gaan of er in het onderzoeksgebied ten tijde van de Tweede Wereldoorlog van Geallieerde of Duitse zijde mijnenvelden zijn aangelegd, is gebruik gemaakt van het mijnenarchief van het Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht (EOCKL) in Culemborg. Uit raadpleging van het archief is gebleken dat er bij het EOCKL geen gegevens bekend zijn over de aanwezigheid van antipersoneels- of antitankmijnen in het onderzoeksgebied.

Op de volgende pagina is het aangeleverde kaartmateriaal van het EOCKL weergegeven.

3. Leemten in kennis

Een immer terugkerende leemte in kennis is het feit dat er in het archief van het EOCL geen gegevens (meer) zijn van gedane meldingen in de periode tot circa 1970.

4. Conclusie uit de probleeminventarisatie

Zoals in het inleidende deel van deze probleeminventarisatie beschreven, heeft dit onderzoek het doel om antwoord te geven op de volgende twee vraagstellingen:

- Is er sprake van een mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied?
- Wat is de verschijningsvorm van de vermoede explosieven? Met andere woorden: zijn er feitelijke aanwijzingen dat er explosieven zijn afgeworpen, verschoten, neergelegd, gedumpt etc.?

Uit historische bronnen blijkt dat er in de omgeving wel oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden, maar er zijn geen concrete aanwijzingen bekend met betrekking tot de onderzoekslocatie. Uit luchtfotoanalyse blijkt dat er in het onderzoeksgebied een militaire stelling heeft gestaan. Op deze locatie bestaat daardoor een verhoogd risico op het vinden van achtergebleven munitie.

Op basis van de gevonden feitelijke aanwijzingen kan voor het onderzoeksgebied de beantwoording van de tweede vraagstelling ("Wat is de verschijningsvorm van de vermoede explosieven?") als volgt schematisch worden weergegeven:

Verschijningsvorm	Feitelijke aanwijzing	Geen feitelijke aanwijzing	Referentie
Afgeworpen		X	
Verschoten		X	
Gegooid		X	
Gelegd		X	
Weggeslingerd		X	
Weggeslagen		X	
Gedumpt	X		- Luchtfotoanalyse zoals te zien op pagina 14 en 15

Als restanten uit springputten of explosie		X	
Als onderdeel van (vliegtuig)wrakken en / of gezonken vaartuigen		X	

5. Advies

Op grond van voorgaand onderzoek is geconcludeerd dat alleen de waargenomen stelling de enige feitelijke aanwijzing is op het mogelijk aantreffen van achtergebleven munitieartikelen. Gezien het feit dat het terrein ter plaatse van deze stelling na de oorlog is ingericht en bewerkt als sportveld, kan gesteld worden dat er reeds grondbewerking tot een beperkte diepte heeft plaatsgevonden.

De probleemanalyse als logische vervolgstap van deze probleeminventarisatie wordt u echter in dit geval niet geadviseerd. Reden hiervoor is dat de uitkomst van een dergelijke analyse niet anders zal zijn dan nu reeds kan worden gegeven, dat wil zeggen:

Wij adviseren u om het explosievenonderzoek voort te zetten door middel van oppervlakedetectie ter plaatse van de voormalige militaire stelling, waarbij de grootte van dit gebied (eventueel aan de hand van de meetresultaten) in overleg met het opsporingsbedrijf vastgesteld kan worden.

6. Overzicht van gehanteerde bronnen

Archieven

- Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht te Culemborg
- Gemeentearchief Nijmegen
- Luchtfotoarchief Topografische Dienst Kadaster te Emmen
- Luchtfotoarchief Landbouw Universiteit Wageningen

Literatuur

- Altes, A. Korthals en Margry, K; *September 1944: Operation Market Garden* (Weesp 1984), p.13
- Bliss, Heinz, *AchtungEinschlag, Fallschirm-Artillerie im Kampf um Paris, Mons, Nymegen, Graudenz uns Weichselmündung* (Witzenhauzen 1987)
- Janssen, Bart; *De pijn die blijft: ooggetuigenverslagen van het bombardement van Nijmegen op 22 februari 1944* (Amsterdam 2005)
- Peters, Christ, *Gelderland bevrijd* (Hulst 1994)
- Sectie Krijgsgeschiedenis van den Generalen Staf, *Beknopt overzicht van de krijgsverrichtingen der Koninklijke Landmacht 10-19 mei 1940* (Leiden 1947),
- Van Boldrik, Margot, *Ubbergen in de frontlinie 1944-1945* (Nijmegen 1981)

Internetsites

- www.noviomagus.nl

Bijlage 1: Weergave van het te bewerken gebied

Bijlage: **archiefstuk 'Overzicht oorlogshandelingen in de Ooij'**

OVERZICHT

ORLOGSHANDELINGEN IN DE OOIJ.

Toen 17 September de parachutisten in de omgeving van Nijmegen daalden, kon niemand vermoeden dat hierdoor zoveel leed over onze gemeente zou komen.

De menschen uit Nijmegen vluchtten de stad uit en kwamen met witte lakens de Ooij in, waar het toen nog geheel rustig was. Ik hoor nog de opmerking maken " hier hebben ze nog gewasschen vandaag ".

De stad Nijmegen stond weldra in vuur en vlam, en ver in de omgeving kon men de roode gloed tegen de lucht zien.

22 September stonden de eerste tanks aan de Dier Geboden, seh ieder liep uit om deze vriendelijke Tommie's te zien en hun materiaal te bewonderen.

25 September begonnen de gevechten in Persingen het buurtschap Wercheren; vele huizen zijn hierdoor afgebrand en veel koeien paarden en varkens zijn gesneuveld. Toen was het in buurtschap Groenlanden nog vrij rustig. De bewoners van Wercheren vluchtten onder de R.K.Kerk en velen ervan zagen hun have en goed in vlammen opgaan.

De nacht van 26-27 September was een nacht van verschrikkingen, om zeven uur waren de vliegtuigen reeds in de lucht en de lucht was verlicht van de brandbommen die in de geheele omgeving verspreid ~~waxen~~ werden. Om half elf werden wij opgeschrikt door een paar hevige knallen, even daarna kwam B. Rutten vertellen, dat het huis van de familie Scheers een voltreffer gehad had, het lag als een kaartenhuis in elkaar, en toen ik aankwam was het reddingswerk reeds in vollen gang. ~~Dit~~ Dit werd zeer bemoeilijkt doordat er geen licht kon gebruikt worden. De bom die achter de achtergevel van het huis terecht was gekomen had de vloer van de kelder naar boven gedrukt, tegen het plafond aan, zoodat de menschen boven door de rand van kuil gebracht moesten worden.

Toen ik aanwezig was, werd uit de puinhoopen gehaald Th. Jansen die nog leefde en Nelly Jansen, Dora was nog bij bewustzijn en vroeg, naar vader en moeder, haar werd geantwoord, dat dezen volgden. Een kind van Riek Scheers kwam nog levend te voorschijn en de rest was alle overleden, zijnde E. Scheers, Juffr. Scheers, Richard, Leida, Riek Scheers en haar man, Jo Scheers en twee kinderen, Grada Scheers en haar man en een kind, en Hend Scheers en vrouw.

Ook is hier verongelukt, zoodat de geheele familie Jansen wonende op het Veerhuis te Erlecom. J. Jansen was voor het gevaar gevlucht naar de Ringoven der steenfabriek "De Bouwtamp" en was op dezelfde dag van het ongeluk, daar vertrokken met de bedoeling, te gaan naar zijn zoon Theo wonende te Beuningen. Een bekende die hij in Erlecom tegen kwam, vertelde hij " maar ik ga verder , want ze gaan hier in Erlecom kapot ".

Juffrouw Scheers heeft hem die nacht bij haar aan huis gehouden, zoodat hij en zijn gezin tóan het ongeluk gebeurde ook in de kelder bevond.

Het lijk van J. Jansen werd aan de Rijk teruggevonden in twee deelen.

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

2.

Van de familie Jansen is hier verongelukt J. Jansen en vrouw, Th. Jansen, Theodora Jansen, W. Jansen, Arie Jansen, Stiena Jansen. Na dit gebeurde kwam er meer onrust onder de bevolking, en verschillenden maakten aanstalten om de Ooij te verlaten. Anderen gingen s'nachts in de ringoven slapen.

3 October kregen wij aanzegging, dat de Ooij werd geëvacueerd, s'middags twee uur, kwamen een Tommie en een Hollander vertellen, dat wij om half vijf in Persingen bij het Kerkje moesten zijn en konden medenemen, eenige kleeren en beddegoed en levensmiddelen zooveel men persoonlijk dragen kon.

Heele stoeten zag men bewegen naar deze richting, en s'avonds stonden meer dan 1000 personen in Persingen, waar zij de Kerk café en schuren velden, s'avonds gingen nog 3 auto's, geladen met menschen en goederen in de richting Oss. De rest was nog steeds in Persingen, onlangs daarna een heeren komen te zoeken. Toen de menschen de Ooij uit gingen werd hun medegedeeld, dat zij de huizen moesten afsluiten en dat diegehen, die een varken of ander vee hadden een bewijs zouden krijgen, om deze te gaan voeren, niemand had toen nog het vermoeden, dat het zoo lang zou duren, en dat de militairen zoo over hun goederen gingen beschikken, dat er weinig of niets meer overschoot.

Een groep boerenjongens van ongeveer 13 personen werden aangewezen voor het vee te zorgen. Het evacueeren van het vee was even zoo slecht geregeld als van de menschen, daarbij kwam, dat de militairen geregeld vee slachtten, zoodat bijna geen enkele boer, zonder veeschade er is afgekomen.

De schade welke de inwoners van de Ooij tengevolge van de evacuatie heeft geleden kan men rustig op f 300.000,-- schatten, dit is naar mijn meening eerder te laag dan te hoog geschat.

Dan hebben de steenfabrieken ook geweldig geleden en dreigt een geheele jaarproductie verloren te gaan.

Ondergeteekende meent, hiermede een klein overzicht te hebben gegeven, maar is overtuigd dat niet volledig is.

H. Verriet

"St. Andries" te Ubbergen.